

Bijlage HAVO
2021

tijdvak 3

geschiedenis

Bronnenboekje

bron 1

In 1552 publiceert de Spaanse priester Bartolomé de las Casas een boek over de verovering van Amerika door de Spanjaarden. Hierin schrijft hij over Hatuey, een stamhoofd uit Cuba:

Dit stamhoofd kende de Spanjaarden en hun werkwijze maar al te goed. Hij vluchtte weg zodra ze op het eiland Cuba aankwamen en verzette zich alleen gewapenderhand als hij ze tegenkwam. Uiteindelijk werd hij gevangengenomen. Hoewel zijn enige misdaad was dat hij had geprobeerd te ontsnappen uit de klauwen van deze wrede en gewelddadige mannen omdat hij wel begreep dat ze erop uit waren hem te doden en dat, als hij zich niet verdedigde, ze hem en zijn volk de dood in zouden jagen. Toch spraken de Spanjaarden het vonnis uit dat hij levend verbrand moest worden. Toen hij was vastgebonden op de brandstapel kwam er een franciscaner monnik, een heilige man, die hem – in de beperkte tijd die de beulen hem gunden – vertelde over God en over ons christelijke geloof. Dit alles was nieuw voor Hatuey. De monnik vertelde dat, als hij dit allemaal zou gaan geloven, hij naar de hemel zou gaan. Als hij dit niet zou geloven, dan zou hij naar de hel gaan, waar eeuwigdurende pijn en kwelling waren. Hatuey dacht kort na en vroeg de monnik toen of christenen ook naar de hemel gingen. De monnik bevestigde dat dit voor de goede christenen zo was. Hatuey zei toen, zonder er verder over na te denken, dat hij liever naar de hel ging, om er zeker van te zijn dat hij zulke wrede mensen nooit meer zou tegenkomen.

bron 2

IJsbrand van Diemerbroeck is arts in Nijmegen tijdens de pestepidemie van 1635 tot 1637. Hij publiceert een boek over de pest, waarin hij schrijft:

[Ik doe dit] eens te meer, omdat tal van vooraanstaande medici, afgeschrikt door de vrees voor een dodelijke besmetting, hebben afgezien van een diepergaand onderzoek naar de vele zaken waarmee men bij de pest van alle dingen het meest rekening moet houden. Vandaar dat ze het verhaal van de pest niet precies genoeg hebben uiteengezet. Ze hebben allerlei nuttige waarnemingen overgeleverd, maar daar intussen andere aan toegevoegd die niet van hen zelf waren. (...)

[De lezer zal ook merken dat ik] wat dit betreft de meeste dingen heel anders ga uitleggen dan vele anderen voorheen gedaan hebben en dat ik die dingen deels via glasheldere redeneringen ga demonstreren, maar deels ook ga bevestigen via ervaringen, deels van mijzelf, deels van andere zeer geleerde mannen, zowel uit heden als verleden.

Moderne tijd

bron 3

In 1789 sturen 103 textielfabrikanten uit de omgeving van Glasgow een verzoekschrift aan de Britse minister van Financiën, waarin zij onder andere het volgende schrijven:

Dat de rekestranten¹⁾ die zich tot u wenden al vroeg zijn begonnen Britse mousseline²⁾ te fabriceren en in de voorbije jaren grote vooruitgang hebben geboekt bij het ontwikkelen en verbeteren van deze waardevolle bedrijfstak (...). Dat de machinekracht die in deze bedrijven wordt ingezet en de nieuwe fabrieksgebouwen die de rekestranten door toegenomen werkzaamheden hebben kunnen inrichten, leidt tot een overvloed aan artikelen die niet door binnenlandse consumptie kunnen worden gebruikt en daarom wordt een toename van de verkoop in het buitenland een onvermijdelijke noodzaak om de machines in bedrijf te houden.

noot 1 personen die een verzoekschrift (rekest) indienen

noot 2 soort textiel

bron 4

In 1842 wordt in Groot-Brittannië in het parlement een volkspetitie ingediend om het kiesrecht uit te breiden. De Britse politicus Thomas Babington Macaulay houdt in het parlement een betoog tegen de petitie. Enkele gedeeltes uit zijn betoog:

Stel je een goedbedoelende, hardwerkende monteur voor, liefdevol gehecht aan zijn vrouw en kinderen. Slechte tijden komen. Hij ziet de vrouw van wie hij houdt elke dag dunner en bleker worden. Zijn kleintjes roepen om brood en hij heeft niemand om hun dat te geven. Dan komen de ophitsers en verleiders die hem vertellen dat er meer dan genoeg is voor iedereen; en dat hij te weinig heeft, omdat de rijke heren, bankiers, fabrikanten en winkeliers te veel hebben. Is het dan vreemd dat de arme man misleid wordt en een dergelijke petitie gretig ondertekent?

(...) Onze eerlijke werkende man heeft geen opleiding ontvangen. Hij kan niet begrijpen dat de problemen die hij nu heeft, vele malen erger zullen worden als er ook maar een maand van plunderingen en chaos zou zijn.

Maar u zegt, het is niet de schuld van de arbeider dat hij niet goed is opgeleid. Zeer waar. Het is niet zijn fout. Maar hoewel hij geen aandeel heeft in de fout, zal hij, als je dwaas genoeg bent om hem de hoogste macht in de staat te geven, er zelf het meest onder lijden.

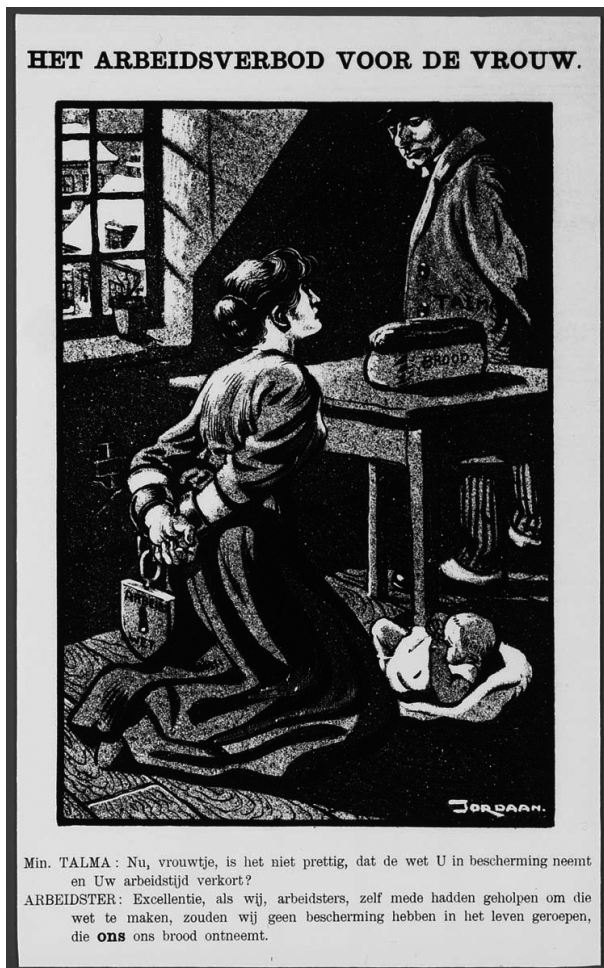
bron 5

De Amerikaanse fotograaf Jacob Riis (1849-1914) houdt lezingen over de woonomstandigheden in arbeiderswijken in Amerikaanse steden. Hierdoor worden veel mensen zich ervan bewust hoe een groot deel van de arbeiders woont. In 1890 publiceert Riis zijn boek *How the other half lives (Hoe de andere helft leeft)*, waarin onder meer deze foto staat van een arbeidster in New York in haar woning:

bron 6

In 1912 verschijnt in het *Maandblad voor Vrouwenkiesrecht* deze prent van tekenaar Jordaan met als titel *Het arbeidsverbod voor de vrouw*. De prent was een reactie op de nieuwe Arbeidswet, die in 1911 van kracht was geworden (de Arbeidswet beperkte onder andere de werktijd voor vrouwen in fabrieken en werkplaatsen tot tien uur per dag):

Onder de bron staat:

Minister Talma: Nu, vrouwtje, is het niet prettig dat de wet u in bescherming neemt en uw arbeidstijd verkort?

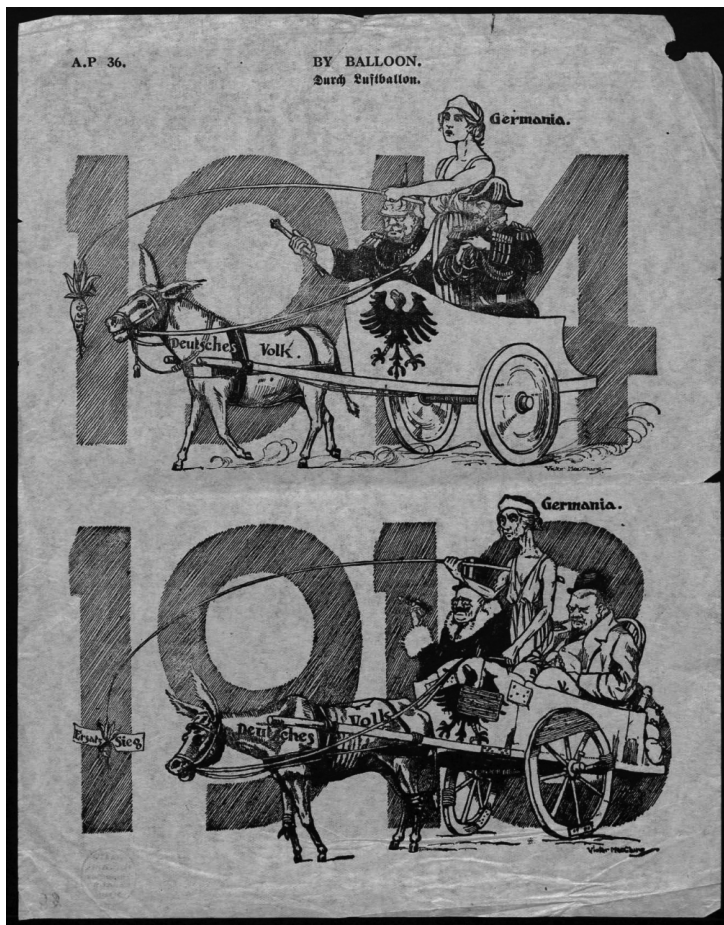
Arbeidster: Excellentie, als wij, arbeidsters, zelf mede hadden geholpen om die wet te maken, zouden wij geen bescherming hebben in het leven geroepen, die ons ons brood ontnemt.

Toelichting:

Op tafel ligt een brood met de tekst 'brood'. De man is minister Talma. Op de handboeien die de vrouw draagt, staat: arbeidswet. Naast de tafel ligt een kind.

bron 7

Brits pamflet uit juli 1918 waarvan 50.000 exemplaren boven de Duitse linies zijn afgeworpen met behulp van een luchtballon:

Vertaling van de bijschriften:

Op de ezels staat: het Duitse volk

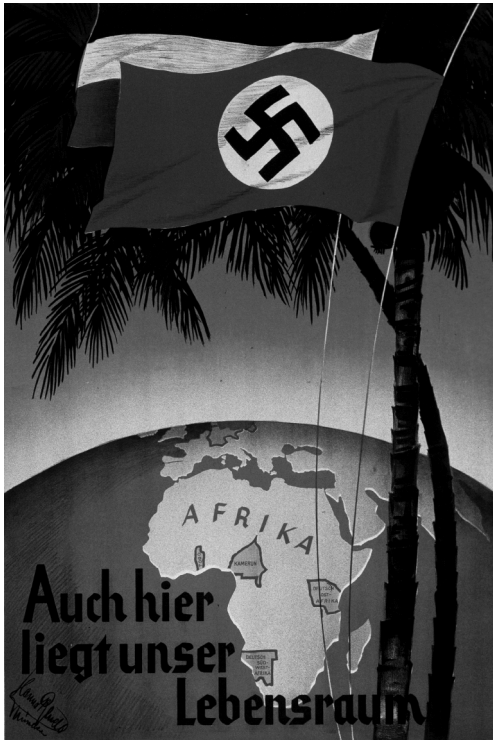
Bij de vrouwen op de wagens staat: Germania (Duitsland)

Op de wortel bij 1914 staat: overwinning

Op de wortel bij 1918 staat: schijnoverwinning

bron 8

In 1933 publiceert de Duitse *Reichskolonialbund* deze poster:

Vertaling:

Ook hier ligt onze leefruimte!

Toelichting:

De achterste vlag is de vlag van het Duitse keizerrijk, de voorste vlag is de nazivlag. Duitsland en de gebieden die voor 1919 Duitse koloniën in Afrika waren, zijn op de kaart op de poster ingetekend.

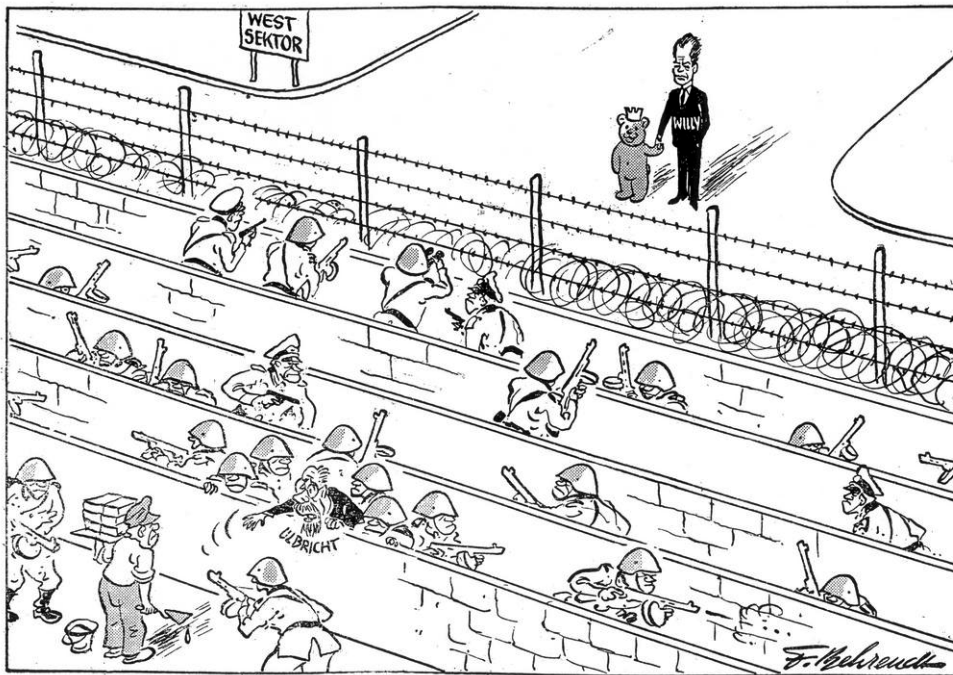
bron 9

Op 6 oktober 1944 wordt een foto gemaakt van schuilende burgers in een oud keldergewelf in Nijmegen:

bron 10

In september 1961 maakt Frits Behrendt deze prent:

Het onderschrift luidt:

'Snel Kameraden, nog een muur — het wemelt van volksvijanden en spionnen!'

Toelichting:

'Willy' is Willy Brandt, de burgemeester van West-Berlijn.

'Ulbricht' is Walter Ulbricht, de leider van de DDR.

De beer is het symbool van Berlijn.

West Sektor is de westelijke bezettingszone in Berlijn.

bron 11

In 1966 publiceert het Initiatiefcomité D'66 het pamflet *Appèl aan iedere Nederlander die ongerust is over de ernstige devaluatie van onze democratie*. Daarin schrijft het comité onder meer:

De ideologieën van de huidige Nederlandse politieke partijen geven geen antwoord meer op de vragen die ons bezighouden. Velen zouden liever hun stem uitbrengen op grond van een visie op heden en toekomst dan op grond van politiek gezien verouderde beginselen.

De kiezers aanvaarden de bestaande politieke partijen steeds minder als uitdrukking van hun politieke wil. Daar komt bij dat de programma's onderling zo weinig verschillen, dat zij de kiezers geen duidelijke keuzemogelijkheden meer bieden.

bron 12

In 1982 verspreidt de kraakbeweging in Utrecht een poster met daarop de volgende tekst:

Wij blijven wonen!

Met ontruiming bedreigd: nieuwegracht 155, kromme nieuwegracht 43 en biltstraat 164.

Hand in hand willen overheid, speculanten, justitie en politie kraakpanden ontruimen. Geld en smerige smoezen winnen het weer van wonen. Dit terwijl kraken de enige manier is om leegstand en woningnood echt effectief aan te pakken.

Willen ze oorlog, krijgen ze oorlog.